

บทที่ 2

โรงเรียนกับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

(School and Socialization Process)

1. การศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม
2. การเรียนรู้พฤติกรรมในสังคม
3. โรงเรียนกับการเรียนรู้ทางสังคม
 - 3.1 โรงเรียนกับสังคม
 - 3.2 ห้องเรียนกับการพัฒนาบุคคล
 - 3.3 ครู
 - 3.4 กลุ่มเพื่อน

1. การศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

การศึกษาเปรียบเสมือนกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Cronbach, 1954) ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาครอบคลุมถึงกระบวนการต่าง ๆ ในสังคมที่จะถ่ายทอดแนวความคิด ความเชื่อ ระบบพฤติกรรมตลอดจนศิลปกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์จากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง

ส่วนกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ก็เป็นกระบวนการอบรมให้บุคคลที่จะมาเป็นสมาชิกใหม่ในสังคมเรียนรู้แบบแผนความประพฤติ ความเชื่อ และบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งมีทั้งกระบวนการที่เป็นทางการ เช่น จัดรูปแบบเป็นลักษณะเฉพาะเจาะจง เป็นแบบแผนมีพิธีการมากขึ้น ในลักษณะนี้ก็วิวัฒนาการมาเป็นรูปของโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ การจัดรูปการเรียนรู้ดังกล่าว เราเรียกว่าเป็น การศึกษาแบบเป็นทางการ (Formal Education) นอกจากนั้นการเรียนรู้ของบุคคลยังอาจจะออกมาในรูปการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ (Informal Education) เช่น พ่อแม่สอนให้ลูกเรียนรู้จักเหตุผล มารยาท ขนบธรรมเนียมของสังคม การกินอยู่ พูดคุย บทบาทของการเป็นเพศหญิง เพศชาย บทบาทของการเป็นเด็กเป็นผู้ใหญ่ รวมทั้งการที่บุคคลเรียนรู้ที่จะปรับตัวอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม ขบวนการเรียนรู้ทางสังคม จึงเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันตลอดเวลา ตลอดชีวิตของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย นับเป็นการศึกษาตลอดชีพ (Life - Long Education) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทาง

สังคม เป็นขบวนการที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก แทบจะเรียกได้ว่าเป็นขบวนการเดียวกันนั่นเอง

2. การเรียนรู้พฤติกรรมในสังคม

จุดประสงค์สำคัญของการเรียนรู้ทางสังคมก็เพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรม แนวความคิดและบรรทัดฐานต่าง ๆ ของสังคม ดังนั้น จึงต้องมีการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ให้บุคคลในสังคมได้เรียนรู้ ซึ่งบุคคลสามารถจะเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การให้รางวัลและการลงโทษ

การให้รางวัลและการลงโทษเป็นการเรียนรู้โดยอาศัยการวางเงื่อนไขอย่างหนึ่ง โดยที่สังคมจะให้รางวัลกับคนที่ทำถูกต้องตามแบบแผนของสังคม และไม่ให้รางวัลหรือลงโทษคนที่ทำผิดไปจากแบบแผนของสังคม คนที่ให้รางวัลและลงโทษจะเป็นผู้ที่อาวุโสกว่า มีอำนาจเหนือกว่า เป็นผู้ที่ควบคุมค่านิยมและแบบแผนของสังคม ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มหรือบุคคลก็ได้เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ครูบาอาจารย์

รางวัลที่บุคคลได้รับอาจจะเป็นเงิน สิ่งของหรือเป็นการแสดงการยอมรับ เช่น การยืม การชมเชย ส่วนการลงโทษก็อาจจะเป็นการแสดงการเฉยเมย หรือการเพิกเฉยตลอดจนวิธีการลงโทษในแบบต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการให้รางวัล หรือการลงโทษถ้ากระทำวิธีการเดิมซ้ำซาก จำเจ หรือบ่อยครั้งเกินไป ผู้ที่ได้รับรางวัลหรือถูกลงโทษก็จะไม่เห็นความสำคัญ ทำให้การวางเงื่อนไขให้บุคคลทำตามแบบแผนของสังคมไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

การให้รางวัลและการลงโทษอาจให้ได้โดยการทำเป็นกลุ่ม ในรูปของการยอมรับ และปฏิเสธจากสังคม เช่น พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ กลุ่มเพื่อน หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อกัน ๆ นั้น การยอมรับของสังคมเป็นสิ่งที่มีส่วนในการกล่อมเกลายบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ เพราะเมื่อไรก็ตามที่บุคคลไม่ทำตามก็จะถูกละเลยหรือไม่ได้รับความสนใจ ไม่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

2.2 การควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา หมายถึงพฤติกรรมที่เกิดจากความคับข้องใจ เนื่องจากบุคคลเกิดความไม่แน่ใจ หรือไม่สามารถจะทำพฤติกรรมที่ได้รับการฝึกฝน หรือได้รับการเรียนรู้ได้ การควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนานี้ไม่ใช่การลงโทษแต่เป็นการหาวิธีการควบคุมการปฏิเสธที่จะไม่ทำตาม เช่น แม่สอนให้ลูกรับประทานอาหารด้วยตนเอง ครูสอนให้เด็กหัดคัดลายมือ เมื่อเด็กทำไม่ได้ก็จะเกิดความคับข้องใจ ไม่ยอมทำตาม การควบคุมพฤติ-

กรรมดังกล่าว พ่อแม่ หรือครูก็อาจจะใช้วิธีการให้กำลังใจแก่เด็กหรือผู้เรียนให้ลองทำพฤติกรรม
นี้ใหม่ ในกรณีนี้จะต้องพยายามศึกษาด้วยว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กทำตามไม่ได้เพื่อไม่
ให้เด็กหรือผู้เรียนเกิดความคับข้องใจอีกต่อไป

นอกจากนี้ การควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา อาจจะใช้วิธีการบอกเล่า อธิบาย
อธิบาย ชัดประหลาด สมนาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน ทั้งนี้ เนื่องจากความคับข้องใจที่
เกิดขึ้นอาจเป็นเพราะผู้เรียนไม่เข้าใจบทบาทหรือภาระหน้าที่เด่นชัดของตนเอง เช่น เด็กไม่
ทราบว่าจะไปปฏิบัติตัวอย่างไรเมื่อเข้าโรงเรียนใหม่

2.3 การเลียนแบบ

การเลียนแบบเป็นวิธีการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญที่สุดวิธีหนึ่ง ซึ่งสามารถจะ
ใช้อธิบายการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและการกระทำต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น การปลูกฝังค่านิยมทางสังคม การสร้างลักษณะบุคลิกภาพต่างๆ ความรู้สึกดีชอบชั่วดี และการบังคับตนเอง

เด็กจะเลียนแบบผู้ที่ใกล้ชิด ซึ่งให้ความรักความอบอุ่น ให้การเล็งดูดูแลมากที่สุด
เพราะทำให้เขาก็คิดความพอใจและมีความสุข เช่น พ่อแม่ คนเลี้ยง นอกจากนี้ เด็กอาจจะ
เลือกเลียนแบบคนที่มีความคล้ายคลึงกับตัวเอง เช่น เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนที่โรงเรียน หรือ
กลุ่มเด็กที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน

ในบางครั้งบุคคลจะเลียนแบบการกระทำของคนแปลกหน้า ทั้งนี้เพราะสังเกตเห็นว่า การกระทำของคนแปลกหน้านั้น ทำให้ตัวผู้กระทำได้รับผลดี จึงเลือกที่จะทำตามเพื่อที่จะ
ได้รับผลดีบ้าง เช่น เห็นคนไปยื่นเงินแล้วรับของแจกเราอยากได้ของแจกบ้างจึงไปยื่นเงินแลก
กับเขาด้วย เด็กวัยรุ่นเลียนแบบการแต่งกายของดาราดัง เพราะต้องการเป็นจุดสนใจ

2.4 การเรียนรู้โดยบังเอิญ

การเรียนรู้ในลักษณะนี้ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนไม่ได้ตั้งใจจะสอน ผู้เรียนได้รับการ
สนับสนุนจากคนอื่นโดยบังเอิญ หรือเป็นการได้รับรางวัลโดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น เด็กเล็ก ๆ เริ่ม
หัดพูด แล้วไปจำคำหยาบจากผู้อื่นมาพูดให้พ่อแม่ฟัง พ่อแม่รู้สึกขบขัน คำพูดของเด็กจึง
หัวเราะ การหัวเราะของพ่อแม่ จึงเป็นการส่งเสริมให้เด็กพูดคำหยาบจนอาจจะติดเป็นนิสัย โดย
ที่พ่อแม่ก็ไม่ได้ตั้งใจที่จะให้เป็นเช่นนั้น

การเรียนรู้โดยบังเอิญนี้ บางครั้งจะมีส่วนสนับสนุนให้บุคคลเกิดบุคลิกภาพบางอย่าง รวมทั้งทัศนคติ ค่านิยมในเรื่องต่างๆ อีกด้วย

3. โรงเรียนกับการเรียนรู้ทางสังคม

โรงเรียนเป็นตัวแทนทางสังคมที่สำคัญในขบวนการเรียนรู้ทางสังคม ในที่นี้จะกล่าว

ถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการด้วยกันคือ

3.1 โรงเรียนกับสังคม

3.2 ห้องเรียนกับการพัฒนานักเรียน

3.3 ครู

3.4 กลุ่มเพื่อน

3.1 โรงเรียนกับสังคม เมื่อเด็กเข้าไปอยู่ในสังคมโรงเรียน เด็กจะพบปะกับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องของตน เด็กจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับครูและเพื่อนร่วมห้องเรียน โรงเรียนจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยลดความรู้สึกที่จะต้องพึ่งพาครอบครัวของตนให้น้อยลง ทำให้เด็กพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนั้น โรงเรียนยังเป็นหน่วยแรกของสังคมในการเชื่อมโยงระหว่างเด็กกับสังคมระดับอื่นๆ เช่น มีการอบรมสั่งสอน ทักษะคิด แนวนความคิด และความเชื่อต่างๆ เกี่ยวกับระบบทางการเมือง อบรมให้เด็กมีความซื่อตรงต่อหน้าที่ มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ รวมทั้งถ่ายทอดกฎเกณฑ์ และระบบต่างๆ ของสังคมมาสู่เด็ก นอกจากนั้น โรงเรียนจะเป็นผู้จัดการให้เด็กมีความรู้ ความรู้สึก ทักษะ ค่านิยมต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับเด็กเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

โรงเรียนเป็นสถานที่เตรียมเด็กดีกว่าสถาบันอื่น ๆ อย่างน้อยก็เตรียมเด็กให้เรียนรู้ที่จะอ่าน เขียน คำนวณและเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ นอกจากนั้น โรงเรียนยังฝึกหัดให้เด็กได้คุ้นเคยกับการนับถือสถาบันทางสังคมและระเบียบทางการเมือง ซึ่งนับเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนทำหน้าที่พัฒนานักเรียนได้สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในขบวนการเรียนรู้ทางสังคมของนักเรียนก็คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมยุคพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งโรงเรียนเปลี่ยนแปลงตามไม่ทัน และโรงเรียนเองดูจะเป็นสถาบันทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงช้ากว่าสถาบันอื่น ๆ เนื่องจากยังคงใช้วิธีการอบรมสั่งสอนแบบเก่าอยู่ การอบรมในลักษณะนี้จึงน่าที่จะได้รับการแก้ไขเพื่อที่จะได้เตรียมบุคคลที่สังคมในอนาคตต้องการ

อย่างไรก็ดี โรงเรียนจะเป็นตัวแทนทางสังคมที่มีประสิทธิภาพมากแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับครอบครัวของเด็กด้วยว่า เด็กมาจากครอบครัวประเภทใด หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ครอบครัวมีความสำคัญต่อความสำเร็จทางการเรียนของเด็ก ซึ่งในเรื่องนี้ควรจะได้พิจารณาองค์ประกอบหลายประการของครอบครัวที่มีผลต่อเด็กอันได้แก่

3.1.1 ความคาดหวังของพ่อแม่ หรือความเอาใจใส่ในเรื่องความสำเร็จในการทำงาน มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของลูกที่โรงเรียนด้วย เด็กที่ประสบความสำเร็จทางการเรียนนั้น ได้รับเอาความคิดความหวังในเรื่องความสำเร็จของพ่อแม่มาตรงกันข้ามกับเด็กที่ไม่ประสบความสำเร็จ

ความสำเร็จในการเรียน พ่อแม่คาดหวังหรือให้ความสนใจในเรื่องความสำเร็จของลูกน้อย (Whiting, 1970)

ดังนั้นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เราสามารถเข้าใจเด็กได้ดีวิธีหนึ่ง คือ

การศึกษาสภาพของครอบครัว

เราอาจศึกษาภูมิหลังของครอบครัวของเด็กได้จากระเบียบระยะที่โรงเรียน เช่น เด็กเป็นลูกคนที่เท่าไร พ่อแม่อยู่ด้วยกันหรือแยกกัน ครอบครัวแตกแยกหรือไม่ ซึ่งสภาพของครอบครัวดังกล่าวมีผลต่อการเรียนในชั้นตลอดจนความสำเร็จในการเรียนในชั้นของเด็ก ได้มีการวิจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลของครอบครัวต่อการมุ่งหวังในรางวัล พบว่า เด็กที่อยู่ในภาวะที่ขาดพ่อ พ่อกับแม่เพ่งหย่าร้างกัน เด็กจะต้องการรางวัลอย่างทันทีทันใด ทนรอรางวัลไม่ได้ ตรงกันข้ามกับเด็กที่มาจากครอบครัวที่รักใคร่กันดี เด็กจะทนรอรางวัลได้ อาจจะอธิบายได้ว่า เด็กที่ขาดพ่อขาดความมั่นใจในอนาคต จึงไม่ค่อยไว้วางใจในตัวผู้ใหญ่

นอกจากนี้ยังมีผู้วิจัยพบว่าเด็กที่แม่ทำงานนอกบ้าน ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำ งานนอกบ้าน ทำให้เด็กมีปัญหาด้านอารมณ์เมื่ออยู่โรงเรียน เช่น เรียกร้องความสนใจจากครู แต่อย่างไรก็ดีจากการวิจัยยังพบว่า เด็กที่มีพ่อแม่อยู่ครบถ้วนเป็นยิวอาชญากรรมมากกว่าเด็กที่มี พ่ออย่างเดียวหรือแม่อย่างเดียวเสียอีก ดังนั้น จึงมิได้หมายความว่าเด็กที่มาจากครอบครัว ดังกล่าวจะกลายเป็นเด็กอันธพาลเสมอไป

3.1.2 บรรยากาศในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการแก้ปัญหาของเด็กในชั้นเรียน เช่น เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในโลกที่เปลี่ยนแปลงนี้ได้ด้วยความมั่นใจในตัวเองดีกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเก่า เพราะเมื่อเวลามีปัญหาเกิดขึ้น ได้มีการช่วยกันแก้ปัญหาาร่วมกันในครอบครัว

3.1.3 ทักษะของผู้ปกครองหรือพ่อแม่ของเด็ก วิธีการประพฤติปฏิบัติของพ่อแม่ รวมทั้งบรรยากาศภายในบ้าน มีผลต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จในด้านการเรียนด้วย

จากการวิจัยพบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวเผด็จการ จะเป็นเด็กที่มีปัญหาในการปรับตัวทางสังคมและยับยั้งการเจริญเติบโตทางสติปัญญาด้วย

ไวท์ดิง (Whiting, 1970) พบว่าเด็กที่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จมักมาจากครอบครัวเผด็จการ เข้มงวดหรือปล่อยปละละเลย นอกจากนี้จากการสำรวจผลการเรียนของนักเรียนในระดับเตรียมอุดมพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่เข้มงวดมาก ส่วนใหญ่เด็กจะมีผลการเรียนต่ำมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่เข้มงวดปานกลาง

3.1.4 เด็กที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกับเด็กส่วนใหญ่ในโรงเรียน หรือมีวัฒนธรรมที่ขัดแย้งกับสิ่งที่ครูหรือโรงเรียนต้องการ เด็กเหล่านี้อาจจะเกิดปัญหายุ่งยากในการปรับตัว ตัวอย่างเช่นเด็กที่พูด 2 ภาษา อยู่ที่บ้านพูดภาษาจีน แต่มาเรียนในโรงเรียนพูดภาษาไทย เด็กก็อาจจะมีปัญหาในการพูด ในการอ่าน เด็กจะรู้สึกว้าหว้างห้องเรียนน่าเบื่อ เข้ากับเพื่อนไม่ได้ ผลการเรียนตกต่ำ

3.1.5 ชั้นของสังคมของเด็กมีผลต่อการกระทำหรือความต้องการ และการแสดงออกของเด็กในโรงเรียน ในสังคมของเรา มีเด็กยากจนเป็นจำนวนมากแต่ในโรงเรียน ทั้งครูและผู้บริหารโรงเรียนต่างมีจุดมุ่งหมายและความต้องการในระดับของชนชั้นกลาง เช่น เน้นในเรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Needs) มากกว่าแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliation Needs) หรือแรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Needs)

ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ เด็กที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง จะมีความต้องการแข่งขันด้านการเรียนมาก จะแสดงความก้าวร้าวหรือความรังเกียจในทางอ้อมด้วยการแข่งขันในทางการเรียนหรือการเล่น ตรงกันข้ามกับเด็กที่มาจากครอบครัวยากจน โดยเฉพาะพวกที่มาจากครอบครัวยากจนมาก ๆ จะแสดงความก้าวร้าวทางตรงมากกว่า เช่น แสดงความก้าวร้าวทางกาย หรือใช้อาวุธ ซึ่งยอมทำให้เกิดความขัดแย้งกันเกิดขึ้น ส่วนครอบครัวที่ไม่ยากจนเกินไปนักจะเก็บหอมรอมริบเงินทองเพื่อขยับฐานะทางสังคมของตนเองให้อยู่ในระดับชนชั้นกลาง แต่พวกที่มาจากครอบครัวยากจนมาก ๆ หาเงินได้เท่าไรใช้หมด ใช้หมดเร็วด้วย นอกจากนั้นยังขอความช่วยเหลือตลอดเวลา คิดว่าจะอยู่ไม่ได้ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากคนอื่น

3.1.6 วิธีการลงโทษลูกของพ่อแม่ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กว่าเขาจะกลายเป็นอันธพาล หรือเป็นคนที่ชอบทำลายหรือไม่ ตัวอย่างเช่น แม่ที่ใช้วิธีการลงโทษอย่างรุนแรงกับเด็ก ลงโทษทางร่างกายอย่างรุนแรง เด็กอาจจะหาทางออกด้วยการแสดงความก้าวร้าวต่อคนอื่น ๆ ก็ได้ ตรงกันข้ามกับพ่อแม่ที่ใช้เหตุผล หาเหตุผลว่าอะไรที่เป็นสาเหตุให้ลูกประพฤติตัวเช่นนั้นเช่นนี้

3.1.7 ความปรารถนาของพ่อแม่ที่มาจากชั้นของสังคมที่ต่างกัน มีอิทธิพลต่อสติปัญญา ความปรารถนาหรือแผนการณ์ในอนาคตของเด็ก

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของพ่อแม่กับระดับการศึกษาที่เด็กคาดหวัง (Erick & Starry, 1973) พบว่า

ระดับการศึกษาของพ่อแม่	ระดับการศึกษาที่เด็กคาดหวัง
1. เรียนระดับมหาวิทยาลัย	เรียนระดับมหาวิทยาลัยหรือสูงกว่านั้น
2. เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	เรียนระดับมหาวิทยาลัยหรือสูงกว่านั้น (แต่มีเปอร์เซ็นต์น้อยกว่ากลุ่มแรก)
3. เรียนระดับประถม	เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นอันดับสูงสุด ส่วนระดับอื่นน้อย โดยเฉพาะเรียนระดับที่สูงกว่าคือระดับปริญญาตรีจึงมีน้อยมาก

นอกจากนั้นผลการวิจัยยังพบว่า พ่อแม่ที่มีฐานะปานกลาง จะสนับสนุนการศึกษาของลูกทุกทาง ต้องการให้ลูกมีความสามารถควบคุมตนเอง (Self control) รู้จักพิจารณาพิจารณา ส่วนพ่อแม่ที่มีฐานะยากจน จะต้องการให้ลูกเชื่อฟังพ่อแม่ทุกอย่าง ต้องการให้ลูกมีชื่อเสียงโด่งดังที่โรงเรียน ใคร ๆ ก็นิยมชมชอบได้ชื่อว่าเป็น “นักเรียนดี” (Good Students)

กล่าวโดยสรุป ชั้นของสังคมเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนในกรณีต่อไปนี้คือ

1. อายุของเด็กที่จะสามารถเข้าโรงเรียนได้ เรามักจะพบเห็นกันอยู่เสมอว่าเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนจะเข้าเรียนช้ากว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดีกว่า ซึ่งพ่อแม่ของเด็กเหล่านี้ ส่งลูกเข้าเรียนตั้งแต่วัยก่อนเข้าเรียน เช่น ส่งไปเรียนที่สถานรับเลี้ยงเด็กวัยก่อนเข้าเรียน หรือที่เรียกกันว่า “Nurcery School”

2. ความสำเร็จในวิชาที่เรียน จากการวิจัยพบว่าความสำเร็จในการเรียนของเด็กมีความสัมพันธ์กับรายได้ของครอบครัวอย่างมาก นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลางพ่อแม่ให้ความสำคัญในเรื่องความสำเร็จของลูกมากจนถึงขนาดส่งลูกเข้าเรียนกวดวิชาเพื่อสอบเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาล หรือไม่ก็ให้ลูกเรียนพิเศษในช่วงปิดภาคเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของเด็กก็ต้องขึ้นอยู่กับการศึกษาของพ่อแม่ด้วย เนื่องจากพ่อแม่มีส่วนสนับสนุนลูกของตนเองอย่างมาก

3. อายุของเด็กที่ออกจากโรงเรียน จะเห็นได้ว่าเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนจำเป็นต้องออกจากโรงเรียนเพื่อไปช่วยพ่อแม่ทำมาหากิน ในขณะที่เด็กที่มาจากครอบครัวชั้นกลาง ชั้นสูง มีโอกาสได้เรียนหนังสือถึงระดับสูง ๆ มากกว่า

4. การเลือกระดับการศึกษาที่สูงขึ้น พ่อแม่ที่ได้รับการศึกษาแตกต่างกัน อยู่ในชั้นของสังคมที่แตกต่างกันมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเลือกเรียนในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นอย่างมากหรืออาจจะกล่าวได้ว่ามีความสำคัญต่อความคาดหวังในการเรียนของเด็ก (ดูผลงานวิจัยของ Erick & Starry, 1973)

3.1.8 พ่อแม่ที่ให้ความสนใจในการพูดของเด็ก สนใจที่จะพูด สอนให้เด็กพูด จะมีผลไปถึงความสามารถในการพูดและการรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ของเด็กได้มากเมื่อเด็กไปโรงเรียน

พ่อแม่ที่มีฐานะปานกลาง จะให้ความเอาใจใส่สนใจในเรื่องการพูดของเด็กมากกว่าพ่อแม่ที่มีฐานะยากจน ซึ่งเป็นผลให้เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนมีความสามารถในการพูด และมีประสบการณ์น้อยกว่า

ในเรื่องของประสบการณ์ที่เด็กได้รับนี้ ยังพบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนขาดโอกาสที่จะได้รับประสบการณ์ที่ดีหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่พัฒนาความคิดและสติปัญญา นอกจากนี้การคาดหวัง การส่งเสริมสนับสนุนของพ่อแม่ทางด้านการศึกษาก็มีน้อยกว่า เด็กเหล่านี้จึงประสบความสำเร็จทางการศึกษาน้อยกว่าเด็กอื่น ๆ

จากองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จทางการเรียนของเด็ก ฉะนั้น ครูจึงต้องทำความเข้าใจภูมิหลังเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวของเด็กเพราะจะมีผลต่อการเรียนการสอนของครูอย่างมาก เนื่องจากเด็กจะมีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้สึก บุคลิกภาพ และพฤติกรรมต่าง ๆ ในลักษณะใด ขึ้นอยู่กับว่าเขามาจากครอบครัวประเภทใด ดังนั้นในการจัดหลักสูตร วิธีสอนก็ควรที่จะได้คำนึงในเรื่องนี้ด้วย เช่น ครูจะต้องเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมที่มีต่อการเรียนของเด็กเสียใหม่ เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนมักจะมองเห็นว่าการเรียนเป็นเรื่องน่าเบื่อ ไม่พอใจ รู้สึกคับข้องใจเด็กเหล่านี้ได้รับทัศนคติมาจากพ่อแม่หรือเพื่อน ๆ นอกจากนั้นการที่ครูทราบและเข้าใจถึงฐานะทางสังคมของเด็ก ยังช่วยให้ครูทราบถึงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กเมื่ออยู่โรงเรียนได้อีกด้วย เช่น เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนประสบปัญหาในการปรับตัวมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวชั้นกลาง เพราะเขามีความรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่ดึงดูดใจ ประทับใจสังคมไม่ยอมรับเขา เช่น สังคมไม่ยอมรับให้เป็นหัวหน้าหรือผู้นำในชั้นเรียน เป็นต้น

ข้อสังเกต ไม่จำเป็นว่าเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนจะต้องเบื่อบ่อยต่อการเรียน หรือมีความต้องการความสำเร็จต่ำ เขาอาจจะมีความต้องการความสำเร็จสูง เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ได้ ทั้งนี้เนื่องมาจาก

1. เด็กมีทักษะซึ่งช่วยส่งเสริมความปรารถนาของเด็ก เช่น มีความสามารถพิเศษ
2. ลักษณะของครู ซึ่งแสดงความคาดหวังในตัวเด็ก
3. เด็กตระหนักว่าตนขาดโอกาสที่จะได้สิ่งที่ปรารถนา

สรุปแล้วสภาพแวดล้อมที่บ้านมีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของเด็ก
ดังนี้

1. ทิศนคติของพ่อแม่ที่มีต่อการศึกษา ได้แก่ ความสนใจในโรงเรียน การส่งเสริมสนับสนุนเด็ก รวมทั้งความปรารถนาในการศึกษาและอาชีพของลูกที่สนใจในเรื่องเหล่านี้ เป็นทัศนคติที่แสดงอย่างเด่นชัดมาก

2. ระดับการศึกษาของคนในครอบครัว ได้แก่ การศึกษาของพ่อแม่ ความสนใจในการอ่านหนังสือต่าง ๆ ของคนในครอบครัว ครอบครัวของเด็กมีแต่คนชอบอ่านหนังสือทั้งนั้นหรือไม่

3. ขนาดของครอบครัว มีความสำคัญสำหรับเด็กในวัยเด็กตอนต้นมาก เด็กได้มีโอกาสใช้เวลาส่วนใหญ่ของเขาพูดคุยกับผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ลำดับการเกิดก็มีความสำคัญเช่นกัน

4. การเลี้ยงดูลูกของแม่ แม่เลี้ยงดูลูกได้ดีแค่ไหน เรื่องนี้มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กด้วย เช่น เด็กมีทักษะในการอ่านมากน้อยแค่ไหน

5. ความมั่งคั่งของครอบครัว ได้แก่ รายได้ของครอบครัว ครอบครัวยากจนหรือร่ำรวย บ้านอยู่ในระดับมาตรฐานหรือไม่

6. ความระส่ำระสายของสังคม ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่วุ่นวายสับสน เช่น มีพวกทำผิดกฎหมายมาก ละแวกบ้านเป็นพวกที่มีลูกมาก มีอาชญากรรมมาก มีเด็กถูกทอดทิ้ง บ้านเรือนสกปรก ครอบครัวแตกแยก

7. ภูมิหลังของครอบครัวที่ผิดปกติ เช่น เด็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ เด็กที่มาจากสภาพแวดล้อมที่ระส่ำระสาย เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีความผิดปกติทางอารมณ์ เป็นต้น

3.2 ห้องเรียนกับการพัฒนาบุคคล สำหรับเด็กเล็กๆ แล้ว ห้องเรียนจะเป็นสภาพสังคมที่เด็กจะต้องใช้เวลาคลุกคลีอยู่ถึง 1,000 ชั่วโมงต่อปี และใช้เวลา 7,000 ชั่วโมงต่อปี อยู่ในโรงเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งนี้ยกเว้นเวลาอน ห้องเรียนจึงเป็นสถานที่สำคัญที่จะให้การอบรมบ่มนิสัยเยาวชนของชาติเพราะ

3.2.1 โครงสร้างของห้องเรียนมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เนื่องจากการกระทำต่างๆ ที่เด็กแสดงออกในห้องเรียน เป็นการกระทำที่เขาอยู่ต่อหน้าคนอื่น เด็กจึงได้รับการเรียนรู้ที่จะเข้ากับคนอื่น รู้จักรอให้ถึงคราวที่เขาควรทำ ไม่ใช่แต่เพียงแสดงออกฝ่ายเดียว เด็กจะต้องเรียนรู้ที่จะอดกลั้นความปรารถนาของตนเอง และกระทำในสิ่งที่กลุ่มต้องการ

3.2.2 ตารางเวลาที่กำหนดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนก็มีผลต่อความประพฤติของเด็กเช่นกันคือ การเริ่มต้นหรือการสิ้นสุดของกิจกรรมต่าง ๆ ไม่จำเป็นจะต้องขึ้นกับความสนใจของเด็ก แต่กิจกรรมอาจเริ่มก่อนที่เด็กจะสนใจและจบลงก่อนที่เด็กจะหมดความสนใจหรือบางทีหยุดในขณะที่เด็กกำลังสนใจพอดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะฝึกให้เด็กรู้จักปรับตัวเข้ากับชั้นเรียน มีความอดกลั้นต่อความปรารถนาของตน มีความอดทนต่ออุปสรรค และรู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งที่มาทรมานใจ

ทั้งโครงสร้างของห้องเรียนและตารางเวลาของการมีกิจกรรมต่าง ๆ นี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ที่จัดได้ว่าเป็นไปตามหลักสูตรที่แอบแฝงอยู่ในชั้นเรียนนั่นเอง เป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ แม้แต่ผู้สอนเองก็ไม่ได้สังเกตเห็นผู้สอนวิชาต่าง ๆ มักจะรับผิดชอบแต่เฉพาะหลักสูตรที่บ่งไว้เท่านั้น หากได้คำนึงถึงว่าในขณะที่ทำการสอนให้เด็กเรียนเกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ เด็กได้มีการสังสรรค์ได้ตอบกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันและกับครูผู้สอน ซึ่งเป็นการเสริมบทบาทของการเป็นสมาชิกในสังคมได้ทางหนึ่ง

สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนเป็นสภาพการณ์หนึ่งซึ่งช่วยให้เด็กรู้จักตนเองจากการติชมของครู จากเพื่อนร่วมห้อง จากคะแนนที่เด็กสอบได้ และจากสมุดรายงานประจำตัว ขบวนการเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเด็กในการพัฒนาตนเอง เด็กเรียนรู้ถึงค่านิยม กฎเกณฑ์ของสังคมบางอย่าง ทำให้เขามีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตัวเอง เช่น เรียนรู้ที่จะเป็นคนเรียบร้อย ขยันสนใจติดตามคำสอนของครู หรือในทางตรงกันข้ามเด็กอาจเรียนรู้ว่าเขาเป็นคนไม่ดี ไม่เรียบร้อย นอกจากนั้นจากสภาพการณ์ในห้องเรียนเช่นกันที่ทำให้เด็กเรียนรู้ว่าเขาเก่งทางไหน สามารถจะเรียนอะไรต่อไปในอนาคต และจะทำงานอะไร

ตัวการสำคัญที่ควบคุมให้เด็กรู้จักอดทนเก็บกอดความต้องการของตนในห้องเรียนก็คือ การถูกลงโทษทางสังคม (Social sanctions) ถ้าเด็กทำอะไรที่นอกกริตนอกรอยออกไปก็จะถูกเพื่อนฝูงร่วมห้องกล่าวหาว่าเป็นคนไม่ดี และถ้าเด็กทำตัวออกห่างจากสังคม ครูก็จะต้องพยายามดึงเขาให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในขณะที่เรียนหนังสือในห้องเรียน เด็กมีการสังสรรค์กับเพื่อน ๆ และครูไปด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ส่งเสริมการเป็นสมาชิกของสังคมทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่าห้องเรียนจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคล ด้วยการทำหน้าที่กำหนดบทบาทต่าง ๆ ให้กับเด็กเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

3.3 ครู เนื่องจากโรงเรียนมีหน้าที่หลักในการถ่ายทอดความรู้และค่านิยมของสังคมไปสู่เด็ก ดังนั้น ครูจึงเป็นตัวแทนของสังคมที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม ทัศนคติ รวมทั้งเป็นตัวแทนของการเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคม เราอาจจะกล่าว

ได้ว่าครูก็คือ ตัวแทนของผู้ใหญ่ในสังคมนั่นเอง

ครูเป็นตัวแทนของสังคมที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อเด็กอย่างมาก โดยที่ครูสามารถมีอิทธิพลต่อเด็กในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ครูสามารถจูงใจให้เด็กทำกิจกรรมที่เสริมสร้างสติปัญญา
2. ครูสามารถให้ผลย้อนกลับ (feedback) แก่เด็ก ให้เด็กทราบถึงผลการกระทำของตนเอง รวมทั้งมีการวิจารณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติ เด็กได้เรียนรู้ว่าสิ่งที่ตนกระทำนั้นถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี
3. ครูสามารถเป็นตัวอย่างที่เด็กจะถือเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้
4. ครูสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพส่วนตัวกับเด็กอย่างใกล้ชิดได้ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กมีทัศนคติใหม่ หรือสนับสนุนทัศนคติที่เด็กมีอยู่ในปัจจุบัน

เราอาจจะกล่าวได้ว่าการที่ครูสามารถควบคุมการกระทำทางสังคมของเด็กได้เพราะครูมีบทบาทในการเป็นผู้ให้แรงเสริม ให้คำชมเชย ให้ความสนใจ ให้การยอมรับ ให้ความใกล้ชิด ความเอาใจใส่ซึ่งเป็นที่เด็กต้องการ นอกจากนี้ครูยังมีอำนาจในการลงโทษหรือไม่ยอมรับการกระทำของเด็ก โดยเฉพาะในสังคมไทยด้วยแล้วครูมีอิทธิพลต่อเด็กอย่างมาก ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากประเพณีไทยสั่งสอนให้ผู้年幼เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่จนติดฝังแน่นมานาน เด็กจึงเคารพเชื่อฟังครู นอกจากนั้นการได้รับการยอมรับจากครู ยังเป็นสิ่งที่จูงใจให้เด็กทำตามที่ครูต้องการอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ในการเรียนรู้ทางสังคมโดยการที่เด็กยอมทำตามครูนั้น มีสิ่งที่ครูจะต้องตระหนักอยู่ 3 ประการในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงเฉพาะพฤติกรรมภายนอก ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ หรือเพื่อต้องการรางวัล ต้องการให้ครูใกล้ชิดหรือต้องการให้ครูรักครูชอบเท่านั้น เด็กจะทำพฤติกรรมตามที่ครูต้องการเฉพาะต่อหน้าครู เช่น เด็กจีนต้องการทำตัวเป็นเด็กไทย ซึ่งอาจเป็นเรื่องยาก แต่เด็กก็จะทำเพราะต้องการการยอมรับจากครู (Guskin & Guskin : 1970)

2. เด็กเลียนแบบครู ทำตามพฤติกรรมที่ครูต้องการเพราะรู้สึกว่าคุณต้อง เช่นเด็กจีนเริ่มทำตัวเป็นคนไทยมากขึ้น เนื่องจากได้รับแรงผลักดันจากการได้รับการขอร้อง และการคาดหวังของครู เขาจะได้รางวัล และการยอมรับเพิ่มขึ้น เด็กอาจจะเลียนแบบครูเพราะเขามีความรัก ความพอใจในตัวครู หรือเพราะครูยอมรับเขา ครูเป็นบุคคลที่เด็กพึงพอใจ เด็กจึงเลียนแบบครู ถ้าครูมีลักษณะท่าทางของคนไทย เด็กก็จะเลียนแบบลักษณะท่าทางของคนไทย

3. เด็กยอมรับพฤติกรรมใหม่มาเป็นพฤติกรรมของตนเองจริง ๆ เขาทำพฤติกรรมนั้น เพราะเขายึดถือว่า สิ่งนั้นเป็นค่านิยมและทัศนคติที่ควรยึดถือ การเลียนแบบที่ได้กล่าวมาข้างต้น อาจนำไปสู่การกระทำที่ถาวร เช่น เด็กจีนทำตัวเป็นคนไทยมากขึ้น ๆ เด็กมีประสบการณ์แบบไทย ๆ ด้วยตนเอง เด็กเริ่มรู้สึกว่ามีความเป็นคนไทยในตนเอง ตลอดจนกระทั่งมีความคิดแบบไทย ๆ เด็กยอมรับค่านิยมและพฤติกรรมตามแบบคนไทย

จากข้อสังเกตข้างต้นนี้ ในการอบรมเด็กให้ประพฤติตามกฎเกณฑ์ที่สังคมต้องการ ครูจึงต้องรู้จักใช้หรือแสดงบทบาทในการควบคุมเด็กเป็นอย่างดี รู้จักชมเชยเมื่อเด็กปฏิบัติถูกต้อง และลงโทษเมื่อเด็กทำผิด ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ที่ครูใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก จะขึ้นอยู่กับความสามารถของครูอย่างแท้จริง

บทบาทของครูในขบวนการเรียนรู้ทางสังคมของนักเรียนยังครอบคลุมไปถึงเรื่องของความคาดหวัง และการตัดสินของครู (Teacher expectations and judgements) ครูมักจะคาดหวังที่จะให้นักเรียนของตนแข่งขันกันในด้านสติปัญญา ซึ่งนับเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างหนึ่ง จากการศึกษาวิจัยพบว่าความคาดหวังของครูมักจะได้ผลกับเด็กเล็ก ๆ ยิ่งเด็กเล็กมากเท่าไร ความคาดหวังของครูก็ยิ่งเป็นผลมากขึ้นเท่านั้น ที่เป็นเช่นนั้นเนื่องมาจาก

1. เด็กยิ่งอายุน้อยเท่าไรก็ยิ่งเปลี่ยนแปลงได้มาก และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าการเปลี่ยนแปลงเกิดในช่วงที่สำคัญของขั้นพัฒนาการ จะมีผลมากที่สุด
2. เด็กเล็ก ๆ ยังไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองเหมือนเด็กโต ครูจะเป็นให้อะไรได้ง่าย
3. ครูมีความเชื่อว่าเด็ก ๆ สามารถจะเปลี่ยนแปลงไปตามที่ตนต้องการได้

ครูเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็กนักเรียนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เนื่องจากครูเป็นผู้วางหลักการในการสอนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลในระยะสั้น ส่วนผลในระยะยาวก็คือ อิทธิพลต่อชีวิตของเด็กซึ่งเป็นสิ่งที่คาดหวังไว้ในหลักสูตรและกิจกรรมนอกหลักสูตร

ครูมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงในด้านการแสดงความสามารถ สติปัญญา และความคาดหวังเกี่ยวกับตนเองของนักเรียน ครูก็เหมือนคนทั่วไปที่มักจะมียุติธรรมต่อนักเรียนที่มาจากฐานะทางสังคมต่ำ เช่น เห็นว่าเด็กพวกนี้สอนยาก เข้าใจยาก ถ้าครูประเมินนักเรียนเหล่านี้ในทางลบ ก็จะมีผลต่อความคาดหวังเกี่ยวกับตนเองของนักเรียน นักเรียนจะประเมินตนเองไปในทางลบเช่นเดียวกัน เมื่อเด็กไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการได้ เขาก็อาจจะแสดงพฤติกรรมหลีกเลี่ยง พฤติกรรมมุ่งร้ายมากกว่า

นอกจากนั้นความคาดหวังของครูยังมีผลอย่างยิ่งต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนเด็กที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน เนื่องจากครูคาดหวังเขาต่ำ (Douglass : 1964) ริสต์ (Rist, 1970) ทำการศึกษาเกี่ยวกับเด็กชั้นประถม เขาสังเกตการศึกษาของเด็กเหล่านี้เป็นเวลา 3 ปี พบว่าครูให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือเด็กที่มาจากครอบครัวชั้นกลางมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวผู้ใช้แรงงาน ทั้งนี้เพราะครูตัดสินว่า เด็กที่มาจากครอบครัวชั้นกลางมีความกระตือรือร้นมากที่สุด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนโดยเฉพาะตัวครูมีส่วนทำให้เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนเสียเปรียบเด็กอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่เด็กมาจากฐานะทางสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ก็เสียเปรียบเด็กอื่น ๆ อยู่แล้ว ในด้านโอกาสที่จะได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกันเพราะสิ่งแวดล้อมทางบ้านแตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ครูจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของนักเรียนมากน้อยแค่ไหนก็ยังขึ้นอยู่กับว่าเด็กได้รับการสนับสนุนส่งเสริมความสามารถทางด้านสติปัญญาจากครอบครัวหรือไม่ ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากครอบครัว ความคาดหวังของครูก็จะมีอิทธิพลต่อเด็กน้อย แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากครอบครัวความคาดหวังของครูก็จะมีอิทธิพลมาก

3.4 กลุ่มเพื่อน ครอบครัวและโรงเรียนเป็นตัวแทนทางสังคมในลักษณะที่เป็นผู้ใหญ่ แต่กลุ่มเพื่อนก็เป็นตัวแทนทางสังคมอีกแบบหนึ่ง เด็กจะมีกลุ่มเพื่อนหลายกลุ่ม เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนร่วมชมรมต่าง ๆ เพื่อนที่เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน เป็นเด็กที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน เราอาจจะเรียกว่าเป็น “โลกของเด็ก” ก็ได้ เมื่อกลุ่มเพื่อนต่าง ๆ กันก็ย่อมจะมีความสำคัญต่อเด็กในลักษณะต่างๆ กัน จึงเป็นผลให้เด็กได้แสดงบทบาทที่แตกต่างกันไปในกลุ่มเพื่อนแต่ละกลุ่ม เช่น เมื่อเขาอยู่ในกลุ่มลูกเสือเขาอาจจะยึดถือค่านิยมแบบผู้ใหญ่มากกว่าเมื่อเขาอยู่ในกลุ่มเพื่อนในละแวกบ้าน

กลุ่มเพื่อนเป็นตัวแทนทางสังคมซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. โดยความหมายแล้วกลุ่มเพื่อนคือกลุ่มที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน
2. ในกลุ่มเพื่อนนั้นจะมีระดับของความมีชื่อเสียงและอำนาจหน้าที่ต่างกันไป เช่น มีหัวหน้ากลุ่ม เป็นต้น
3. ในกลุ่มเพื่อนนั้นจะมีค่านิยมบรรทัดฐานของกลุ่มเป็นแบบฉบับโดยเฉพาะของตนเอง เด็กจะเรียนรู้ลักษณะสังคมอย่างเดียวกับผู้ใหญ่แต่ในกลุ่มเด็กไม่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมเช่นเดียวกับผู้ใหญ่
4. ในขบวนการเรียนรู้ทางสังคมนั้น การเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ เป็นการเรียนรู้โดยมิได้ตั้งใจ เด็กไม่ได้ตั้งใจที่จะเตรียมตัวเพื่อที่จะเข้าสังคมของผู้ใหญ่

กลุ่มเพื่อนของเด็กจะเปลี่ยนแปลงไปตามระดับอายุที่เพิ่มขึ้น โดยจะเปลี่ยนทั้งในด้านขนาดของกลุ่ม กิจกรรม และความสนใจของกลุ่มซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะ และพัฒนาการทางสังคมของเด็ก

หน้าที่ของกลุ่มเพื่อนในขบวนการเรียนรู้ทางสังคมมีดังนี้

1. กลุ่มเพื่อนจะให้ประสบการณ์ของการรู้จักให้ และรู้จักรับเพื่อความเสมอภาคกันในโรงเรียนและครอบครัวเด็กอาจจะเป็นผู้รับจากครู และพ่อแม่อย่างเดี่ยว แต่ในกลุ่มเพื่อนเด็กจะเรียนรู้ถึงการที่จะต้องพึ่งพากันและกัน

2. ในกลุ่มเพื่อนความเท่าเทียมกันอาจจะใช้ไม่ได้ทุกเรื่อง เด็กโตอาจจะเป็นแบบอย่างให้เด็กเล็ก เนื่องจากมีทักษะมากกว่า เช่น ในการเล่นเกมนต่าง ๆ

3. ในกลุ่มเพื่อนเด็กจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนเพศเดียวกัน เช่น มีการเลือกเพื่อนสนิท รวมทั้งยังมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ เด็กจะได้เรียนรู้เรื่องเพศศึกษาอีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว กลุ่มเพื่อนยังมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมอื่น ๆ อีก กลุ่มเพื่อนจะเป็นตัวแบบที่เด็กจะเรียนรู้ทัศนคติ ค่านิยม พฤติกรรมต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า เด็กมักจะมีทัศนคติและพฤติกรรมคล้ายคลึงกับกลุ่มเพื่อนของตน รวมทั้งยังทำตามกลุ่ม เพราะต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน จากการศึกษาของ โคลแมน (Coleman, 1966) และ แฮร์ริเอต (Herriott, 1963) ยังพบอีกว่าความสำเร็จ และความปรารถนาในการเรียนของเด็กขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับกลุ่มเพื่อน และความคาดหวังของกลุ่มเพื่อนมากกว่า ความคาดหวังของพ่อแม่เสียอีก

กล่าวโดยสรุปแล้ว โรงเรียน ห้องเรียน ครู กลุ่มเพื่อนเป็นสังคมระบบหนึ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ต่างก็มีความสำคัญต่อขบวนการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กอย่างเท่าเทียมกัน

หนังสือแนะนำ

จรรยา สุวรรณทัต และคณะ. “พัฒนาการของพฤติกรรม.” พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1 : พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2521. (ในบทที่เกี่ยวกับ พัฒนาการของพฤติกรรมนี้ ได้รวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่ในสังคมไทย ซึ่งควรควรจะทราบเพื่อใช้เป็นข้อพิจารณาเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน)

คำถามสำหรับบทที่ 2

1. การศึกษามีความสัมพันธ์อย่างไรกับขบวนการเรียนรู้ทางสังคม
2. รางวัลและการลงโทษทำให้นักเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมในสังคมได้อย่างไร
3. จงชี้แจงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียน ครอบครัว และความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน
4. ภูมิหลังทางครอบครัวของนักเรียนมีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับพฤติกรรมทางสังคมในโรงเรียนของนักเรียน
5. วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเด็กหรือไม่อย่างไร
6. เป็นความจริงหรือไม่ที่ว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมแตกต่างกัน จะมีโอกาสที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ได้ไม่เท่าเทียมกัน
7. ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมมีผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนอย่างไร
8. เหตุใดห้องเรียนจึงเป็นแหล่งสำคัญในการพัฒนานักคิด
9. การลงโทษทางสังคมช่วยในการพัฒนานักคิดได้อย่างไร
10. การที่กล่าวว่าครูเป็นตัวแทนทางสังคมซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนนั้นหมายความว่าอย่างไร จงอธิบาย
11. ความคาดหวังและการตัดสินใจของครู มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังเกี่ยวกับตนเองของนักเรียนอย่างไร
12. มีเหตุผลอะไรบ้างที่ชี้ให้เห็นว่าครูเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการเรียนของนักเรียน
13. จงชี้ให้เห็นความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันระหว่างการเรียนรู้ทางสังคมที่เด็กได้รับจากตัวแทนทางสังคมที่เป็นผู้ใหญ่ กับกลุ่มเพื่อนของเด็ก
14. เหตุใดจึงไม่สามารถแยกแยะได้วาระหว่างตัวแทนทางสังคม ซึ่งได้แก่ โรงเรียน ครอบครัว ครู กลุ่มเพื่อน ตัวแทนใดเป็นตัวแทนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กมากที่สุด

บรรณานุกรม

1. นลอง ภิมย์รัตน์. "ลักษณะและบทบาทของครู." จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ ประจักษ์การพิมพ์, 2521.
2. มุกดา ศรีขงศ์ และลัดดา กิติวิภาต. "ขบวนการอบรมทางสังคม." เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาจิตวิทยาสังคมประยุกต์ทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.
3. ลัดดา กิติวิภาต. "จิตวิทยาสังคมและการศึกษา." เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาจิตวิทยาสังคมประยุกต์ทางการศึกษา. (อัครโรเนียว), 2521.
4. ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน. "การศึกษาและสังคมประกิต." มนุษย์และสังคม (โครงการตำราวิชาการ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

Bibliography

1. Cortis, G. "Communication, Social Learning and Control in Teaching." **The Social Context of Teaching.** London : Open Books, 1977.
2. Elkin, F. and Handel, G. The Child and Society : The **Process** of **Socialization.** New York : Random House, 1972.
3. Guskin, A.E., and Guskin, S.L. A Social Psychology and Education. London : Addison - Wesley Publishing Co., 1970.
4. Lindgren, H.C. "Managing Classroom Learning." Educational **Psychology in the Classroom.** New York : John Wiley and Sons, inc., 1976.
5. Morrison, A. and Mc Intyre D. "The School Environment," School and Socialization. Penguin Books, 1971.